

Francesc Ginabreda, NÚVOL, 27 de gener del 2016

<http://www.nuvol.com/entrevistes/bardera-aguirre-i-dausa-literatura-gironina-i-genuina/>

BARDERA, AGUIRRE I DAUSÀ: LITERATURA GIRONINA I GENUÏNA

El passat divendres, en **Damià Bardera** va presentar el seu últim llibre, *Viladelsac (El Cep i la Nansa)*, a la llibreria **L'Altell** de Banyoles: la primera novel·la de l'escriptor altempordanès després de cinc llibres de contes i un recull de poemes. El van acompanyar, entre altres, en **Matthew Tree**, en **Miquel Aguirre** i en **Jordi Dausà**. Abans de la presentació, em vaig reunir amb en Damià, en Miquel i en Jordi i vam tenir una conversa de bar –de bar i il·lustrada– sobre literatura i altres temes més o menys actuals.

Ens hem trobat al bar El Passeig, davant l'ajuntament de Banyoles. L'últim d'arribar és en Bardera, que ja ens havia avisat que no podia arribar puntual. Tot just entrar (seriós i solemne), ens adverteix que avui no està gaire fi. Al bar sona música de fons, d'aquesta que sona a totes hores, i l'única taula ocupada que hi ha és la nostra. En Damià demana un Cacaolat i...

Jordi Dausà: *Let's go?*

Francesc Ginabreda: Som-hi.

I engego la gravadora (la del mòbil). “Com ho farem, això?”, m'han demanat. Els he explicat que jo aniré plantejant qüestions i que l'únic que han de fer és conversar, exposar les seves opinions, i que ja veurem quin rumb segueix tot plegat. Han semblat satisfets.

F.G: Quina opinió teniu sobre el panorama literari català actual? Òbviament, és inevitable no generalitzar, però creieu que els continguts que es publiquen són de qualitat o que les editorials (i els autors) aposten més per altres coses?

J.D: És l'etern debat, no? La resposta més políticament correcta, però potser la més encertada, és que les editorials grosses sí que van més a assegurar el *tiru* des del punt de vista econòmic (i si això implica autors mediàtics, encara més), i potser les editorials petites o mitjanes són les que busquen... no sé si dir qualitat, però sí una cosa diferent; s'arrisquen. Però esclar, quan el meu editor publica el meu llibre no sap si guanyarà o perdrà. Possiblement perdi, no ho sé. Quan publiquen un llibre de l'autor tal [menciona un autor força conegut], saben que segurament guanyaran. Per Sant Jordi, qui no sap què llegir o què regalar, regala l'autor tal, per exemple. Em sembla que és força així, no?

Miquel Aguirre: Jo crec que en aquest país hi ha una diferència molt bèstia entre la ràtio de lectors i escriptors. Gairebé hi ha més escriptors que lectors, i aquest és el principal problema, que som un país on es llegeix molt i molt poc. I a més, tenim aquesta distorsió de Sant Jordi, que la gent compra llibres però no sap per què ho fa, i compra llibres de gent coneguda, que surt a la *tele*, perquè és una referència que té un únic dia de l'any, perquè la resta dels dies no s'acosta a les llibreries. Sembla que els fa pànic. A les biblioteques funcionen els clubs de lectura, que són una cosa molt conspirativa. Trobo que això no és pas propi d'un país normalitzat, que té un gruix de lectors important, que és el que fa mantenir una literatura viva.

F.G: Penseu que hi ha gaires països que siguin així?

M.A: Els altres no els conec, però crec que aquí tenim una falla important de minorització de la nostra cultura, i directament és un país que ha patit quaranta anys de dictadura en què llegir un llibre era una pràctica gairebé il·legal.

J.D: Jo conec força bé Irlanda, i el nivell de lectura entre les classes populars és bastant alt. A Dublín hi ha una quantitat de llibreries que deixen Barcelona a l'altura d'una ciutat tercermundista, en l'àmbit de les llibreries. Hi ha qui diu que és per la religió protestant, que als països nòrdics, com que han estat acostumats a llegir la Bíblia a casa, sempre s'ha donat més responsabilitat a la persona, i per això estan més acostumats a llegir. No ho sé, potser és una teoria agafada pels pèls, però el que és un fet indiscutible és que te'n vas a Dublín, o a Londres, i

veus que hi ha un mercat *tremendu* que aquí no hi és. Riu-te'n dels Fnacs i Casas del Libro.

F.G: Tu què hi dius, Damià?

Damià Bardera: Quina era la pregunta?

F.G: La teva opinió...

J.D: Sobre el que es publica ara.

F.G: Com a lector.

D.B: Sí, ja ho entenc que és com a lector. I responc com a lector ara mateix. A veure, una cosa és si parlem de les editorials i l'altra si parlem dels autors.

F.G: Jo em referia als autors, sobretot.

D.B: Parlem dels autors, doncs. esclar, amb això sí que no es pot generalitzar, ja sé que amb no gaire res no es pot fer, però amb això especialment, perquè hi ha autors que valen molt la pena i n'hi ha d'altres que potser ja fan un producte molt esquemàtic, molt preestablert, i que van a lo que van. També és legítim, però potser se n'hi hauria de dir un altre nom, en comptes de literatura. *Altanto*, no vull dir que lo comercial sigui esquema preestablert i lo alternatiu, no: *en todos los sitios cuecen habas*, i també trobo que els productes pretesament alternatius són esquemes preestablerts. Al final el que queda és el criteri de cadascú per discernir, però el que sí que veig és que hi ha una falta d'ambició bastant alarmant en els autorets de casa nostra, en els patufets, diguem-ho així. Aquesta falta d'ambició trobo que és un mal endèmic, saps? Joestic aquí, a casa meva, vaig allà, a aquest raconet, no em moc d'aquí, faig aquesta merdeta, sempre la mateixa, conec la mateixa gent que ja sé que m'alabaran el llibre, jo alabaré el seu i anirem fent i anirem fent i anirem fent. I això és un mal que corca.

J.D: Has vist el correu electrònic que t'he enviat avui?

D.B: Sí, però no en vull parlar. Aleshores... és aquesta falta d'ambició que ho comporta tot, és com una cadena, perquè si jo tinc falta d'ambició ja no busco algú que em jutgi el llibre amb un llistó alt; em busco algú que em jutgi el llibre amb un llistó baix. I moltes vegades el que passa és que de crítics no en queden, lo que queden són ressenyistes, i, amb tots els respectes (jo també he fet de ressenyista), però el problema és que si no tenim temps de llegir, de llegir autors

clàssics, només fem que llegir lo que es publica avui dia i cada cop baixem més el llistó, perquè no tenim res amb què comparar-nos. Amb què ens comparem, amb **Milan Kundera**, o ens comparem amb el que es publica ara? Si ens comparem amb el que es publica ara, evidentment totes les obres són *genials, inoblidables*, i hi ha un altre adjectiu que m'agrada moltíssim que és *imprescindible*. Ara hi ha molts llibres que són imprescindibles. El cementiri també és ple de gent imprescindible.

M.A: És que jo crec que la falta d'ambició (i estic d'acord amb el que diu en Damià) té a veure amb la manera en què cadascú s'acosta a la literatura. Penso que la majoria dels autors s'acosten a la literatura per quedar bé, per cultivar-se en un entorn social de copets a l'esquena, de manyagoies...

F.G: Els que comencen també?

M.A: Jo crec que molts dels que comencen estan viciats pels que hi estan pel mig, i això crec que té a veure amb la falta d'ambició, perquè n'hi ha molts tenen molt poques expectatives pel que fa a la literatura, precisament perquè no coneixen els clàssics: els que han trencat motlles, els que s'han atrevit i han caminat al costat de l'abisme. Alguns, veuen els escriptors com una gent que té una certa projecció social, una certa etiqueta, una targeta de visita que els permet tenir unes determinades relacions, etcètera. Els agrada aquest món.

F.G: Vosaltres, Damià i Jordi, també creieu que n'hi ha molts que segueixen aquesta tendència: tenir una imatge, una projecció en uns cercles determinats; acomodar-se?

J.D: Jo m'ho he preguntat moltes vegades. Per què ho faig, jo, per què ho fem, tants? Si realment tenim *algo* a dir o ho fem per ego. Suposo que l'ego hi té una part molt important, perquè, si no, no s'explicaria el fenomen de l'autoedició: jo vull un llibre costi lo que costi i si no hi ha un senyor disposat a gastar-se els seus quartos de la seva butxaca, els hi foto jo. Hi ha hagut casos que han anat molt bé i llibres que han acabat comprant-los editorials grosses i importants, però estem parlant de casos... un 5%, un 2%? Hi havia aquell llibre, *El bolígrafo de gel*

verde, em sembla, que va acabar-ho petant. Es veu que no estava malament, eh? En fi, suposo que sí, que tots plegats som una mica presumits i tenim un punt d'ego i, mira, els que tenim la sort o som prou bons com per... Bé, sé que sobre això en Damià pensa completament diferent de mi, però jo crec que sí, que un punt de dir, eh, que sóc aquí, que he fet un llibre, mira'm. Potser sí, potser sí. És una reflexió tirada molt a sac, eh? En canvi, no és el seu cas [senyala en Damià]; el conec molt bé i no és el seu cas. El meu potser sí.

D.B: Però jo...

J.D: Tot i que jo, perdona...

D.B: Acaba, acaba.

J.D: ...Mai de la vida m'autoeditaria.

D.B: No diguis mai a un mai...

J.D: No, home, no. Trobo fantàstic que algú vulgui fer-ho, però jo no ho faria.

D.B: No, perquè és degradant.

M.A: Els primers que han trencat les regles del joc, jo entenc que han estat les editorials. Les editorials havien de ser un filtre de qualitat per eliminar tota la part que era palla i portar cap als lectors la part que tenia qualitat. Quan a les editorials es fixen altres criteris, com la fama (aquest autor és mediàtic, està ben posicionat...), i editen autèntiques porqueries amb el segell de la seva marca, ells són els primers que han trencat les lleis. Que hi hagi hagut franc tiradors que hagin optat per l'autoedició, *bueno*, és que avui en dia la major part dels músics s'estan autoeditant les seves obres, també, diguem-ho clar.

J.D: Sí.

M.A: I per què? Perquè el mercat de les discogràfiques ha anat a prendre pel sac.

J.D: I als Estats Units, l'altre dia llegia que escriptors importants també s'estan autoeditant, perquè estan farts que l'editorial se'ls quedi el marge de beneficis tan gros que es queda, que pot ser el 90%.

M.A: L'editorial i l'agent editorial. Si vas eliminant escalons no et quedes amb res.

J.D: I van dir qui era l'escriptor, a més a més. Ara no me'n recordaré, però un d'aquests grossos. Hòstia, i vaig pensar, aquest, precisament? Sí, sí, li surt més a

compte agafar tres o quatre becaris que l'ajudin i vendre-ho directament amb *ebook*, que avui dia molta gent en compra.

D.B: Jo volia fer un parell de reflexions. En tot cas en faig una i després ja faré l'altra per no monopolitzar massa el debat. Tornant a la qüestió de l'autor, hi ha una cosa que no acabo d'entendre, que se m'escapa. A veure, la literatura hi ha dues maneres, diguem-ne lícites, honestes, de prendre-te-la: o t'ho prens per guanyar diners (i ja està, no passa res, jo escric per viure; em sembla fenomenal) o t'ho prens com una vocació. També pot ser que vulguis viure d'això sent una vocació, però per mi hi hauria aquestes dues actituds vitals: com una feina o com una vocació. Tenint en compte que aquí on estem no es pot viure d'això, o hi ha molt poca gent que ho pugui fer, l'opció que et queda és la vocació. Aleshores, no acabo d'entendre que, si la gent ho fa per vocació, hi hagi tantes baralletes i tanta història i tanta merda al voltant d'aquest món. És que no ho entenc. Si ho fas per vocació, t'hauria de preocupar la literatura, no què envolta la literatura. La gent està preocupada per la ressenya que li fan, d'anar aquí o allà, del Twitter i del Facebook... Si ho fan per vocació, per què collons estan tan preocupats per això? esclar que és important que et surtin ressenyes i tot plegat, però al final el que importa és viure la literatura, com el sacerdot que viu la religió. Un apropament a Déu, en el seu cas, un apropament a la teva obra en el cas de la literatura. És *viure*, això. De debò que no entenc per què hi ha tot aquest *percal* muntat, sí tampoc no viuen d'això, no guanyen ni un duro, és més, han de posar-hi calés, de vegades! Només és una qüestió, com apuntava en Jordi, segurament, de vanitat. És l'única explicació que hi ha. I l'altra reflexió... se me n'ha anat el sant al cel, ja la recuperaré. Enllaçava amb el que acabo de dir, però és que ara no me'n recordo.

J.D: Bé, com deia en Miquel, hi ha una competència tremenda i suposo que intentes fer una mica això que deies. Almenys en el meu cas, penso, si l'editor ha apostat per tu, hosti, intenta que el llibre li vagi bé, intenta tenir ressenyes...

M.A: Jo crec que té a veure amb una certa egolatria de sobresortir, de treure el cap i de ser una mica, una mica memorable, encara que sigui en un espai de temps molt curt.

D.B: És que ja no és ser memorable, això, en un espai de temps curt. És jugar amb les paraules.

M.A: No, però vull dir que durant un cert temps el teu nom soni...

D.B: Que soni, què vol dir, que surti en algun diari?

M.A: I a la *tele* i a la ràdio.

D.B: *Bueno*, ja no arribem a tant, potser, no?

M.A: Jo no parlo de mi, parlo del conjunt. És que, si no, no s'entendria.

J.D: Ei, que jo l'altre dia vaig estar a la SER de Barcelona, a *Espècies Protegides*.

D.B: El què, el què?

J.D: A la SER, vaig estar...

D.B: Què és això?

J.D: Cony, la Cadena SER, tio!

D.B: No, home, no, però què és això d'*Espècies Protegides*?

J.D: És un programa que fan.

D.B: *Bueno*, doncs enhorabona.

En Dausà riu.

D.B: Què vols que t'hi digui?

J.D: No, res, que tu dius que no arribem a tant. Sí que arribem a tant, i vosaltres segurament també heu estat en alguna banda d'aquestes, no?

M.A: Però per *enchufe*.

D.B: Jo el que tampoc acabo d'entendre és que, si és una qüestió d'egolatria, és evident que tots som diferents, no hi ha dues persones iguals en aquest puto món, no hi ha dues persones que ocupin les mateixes coordenades socioculturals: és impossible. Llavors, des del moment que una persona es posa a escriure *naturalment* allò que li surt, escriurà coses diferents que una altra. Segur, perquè són diferents. Tenint en compte això, com és que hi ha tanta literatura que s'assembla tant? [ho repeteix, ho emfatitza]. L'única explicació que hi trobo és

perquè hi ha uns models preestablerts que fan que la gent no vagi a dintre seu a buscar què tenen a dir d'original, de peculiar, en relació amb el que són. No, no, és que no busquen. *Van*. A l'exterior, a veure què s'està fent, i miren una mica com estan les coordenades.

M.A: Miren com funciona.

D.B: I en funció de lo que s'està fent i en funció de lo que se suposa que funciona fan el seu producte. I dic *producte* amb tota la intenció. Però això no és una literatura autèntica. Autèntica tampoc no vol dir bona, pot ser un gran desencert, però jo no veig que hi hagi un risc real, perquè encara que sigui un risc literari també comporta un risc social, que et vegin d'una determinada manera.

M.A: O que et trenquin la cara.

D.B: O que et trenquin la cara. Jo no veig un risc real, veig un risc de parafernàlia, de focs d'artifici, de buscar lo que està fet i a veure què pot funcionar, però no realment un producte genuí.

Es fa un silenci. A mi em ressonen uns quants conceptes: minorització de la cultura, producte preestablert, mal endèmic, mal que corca, falta d'ambició, competència tremenda, focs d'artifici... O que et trenquin la cara.

F.G: Total, que ho veieu bastant negre.

Riuen.

D.B [que no riu tant]: Home, avui perquè estic una mica fotut i ho veig més negre de lo habitual, però dit això jo faria una diferenciació: una cosa és la literatura i una altra el món que envolta la literatura.

F.G: Però que condiciona la mateixa literatura.

D.B: A mi no.

F.G: A molta altra gent sí, tu mateix ho has dit.

D.B: Si, però a l'altra gent que els donin pel cul, que facin lo que vulguin. A mi la literatura no m'ha fallat mai, al contrari: m'ho ha donat tot. I jo el dia que no tingui res més a dir deixaré d'escriure. Espero que sigui prou honest amb mi mateix i digui, *vale*, fora, pleguem, Damià, i ja està, i te'n vas i et cuides de lo que t'hagis de cuidar. Però del món de la literatura n'estic fins als collons, és que

m'és igual... I tu pots dir, doncs si t'és igual per què estàs aquí fent l'entrevista? Doncs és que podria no haver vingut i m'hagués quedat tan ample.

Evidentment, me'l crec.

F.G. No ho dubto.

D.B: I ara més que fa tres anys. Abans potser hauria corregut a venir a fer una entrevista. O una presentació, és igual.

F.G: A propòsit d'això: com les porteu, les presentacions dels vostres llibres?

M.A: Doncs són una llauna. Jo tinc sort que trec llibres cada x temps.

J.D: En tens tres, tu, eh?

M.A: Tres, sí. Però estic a punt de fer cinquanta-dos tacos i no tinc cap pressa per treure el quart. I tot això ho trobo empaquetat, i vist a distància, malgrat algun moment en què ens ho hem passat bé...

D.B: I també ens ho passarem bé, avui.

M.A: Però la major part del paquet, ho trobo avorrit, carregós i fins i tot emprenyador. I a més a més no té res a veure amb lo que jo faig quan estic a casa escrivint. És una altra esfera, una altra història. A mi la primera cosa [escriure] és la que m'agrada, perquè m'ho passo bé, i això, hi ha coses que sí i hi ha coses que no, però en conjunt ho trobo una llauna, la veritat.

J.D: L'altre dia el meu editor ho explicava molt bé això de les presentacions, que serveixen per integrar lo que a Internet els *modernillos* ara en diuen *hype*.

D.B: *Hype*?

J.D: *Hype*, sí. Hac, i grega, pe, e.

D.B: Però qui són els *modernillos*?, perquè sovint en parles i no sé qui són.

J.D: Ui, ja, però *bueno*, és un altre tema, aquest. En tot cas, en llenguatge *internetero*, crear *hype* és crear expectació, sobretot amb les xarxes socials. Tu Damià perquè no hi estàs tan ficat en aquest tema.

D.B: No, és que no hi estic ficat. És que no hi sóc.

J.D: No hi ets, directament. Jo sí que hi sóc més. Doncs bé, diguem que el teu llibre es presenta avui a L'Altell; aleshores, què passa? Ja no és tan important la

quantitat de gent que hi vagi com la quantitat de gent que llegeixi els tuits que s'han fet, els posts de Facebook, si tens un blog...

D.B: Allò que posen així? [fa un gest irònic aixecant el dit polze, referint-se als “m’agrada” del Facebook]

M.A: Això és com una cadena de muntatge que et van passant peces.

J.D: D’acord al cent per cent. Però no és tant la presentació en si, perquè al final què vens, deu llibres, o quinze, o vint...? O tres. Depèn.

D.B: O zero.

J.D: No és tan important la presentació com tot lo que envolta la presentació. L’expectativa.

M.A: Sí, però això se’n va.

J.D: Però és com funcionen les coses ara, Miquel.

M.A: Tu estàs a Twitter i van passant una quantitat d’històries... que no et queda res.

D.B: Mal cos.

M.A: Eh?

D.B: Dius: no et queda res. Collons: mal cos, et queda. Una empenyamenta...

M.A: Cor agre.

En Damà riu. “**Cor agre**” és el títol d’una cançó de l’**Adrià Puntí** del disc *Pepalallarga i...*

J.D: Jo hi estic d’acord, però és que va així.

M.A: Jo trobo que va així, però és fictici. I no arrela.

D.B: En això hi estic totalment d’acord. És fum.

J.D: Però el teu editor, per exemple, és un entusiasta del Facebook. Que ho trobo fantàstic, no ho dic perquè sigui negatiu. Jo també hi sóc. És la manera, són les noves normes.

D.B: Jo volia fer un matís, un aclariment, per respecte, perquè es pot entendre malament el que he dit. Pel que fa a presentacions i entrevistes o coses així, tinc un criteri molt senzill i molt net: a les presentacions hi faig venir gent que em mereix un respecte, intel·lectual o ètic o el sigui. A les meves presentacions es parla de literatura. Si no és així, malament, és que ja no la vull fer. Aquí no hem

parlat de si la té més llarga o la té més curta, de si pixa de canto o se la pela així... No: aquí hem parlat de literatura, que és el que farem avui. I després, pel que fa a les entrevistes (que tampoc me'n demanen gaires, la veritat sigui dita), només les concedeixo a gent que sé que s'ha llegit el llibre. A gent que no se l'ha llegit, no cal, perquè em faran unes preguntes que hauré de respondre de males maneres i els deixaré en evidència, i no en tinc ganes. I ja està, així de senzill. Perquè on s'és vist que et facin una entrevista si no s'han llegit el llibre, si no han tingut ni la decència de mirar-se la contracoberta? És que és una qüestió, ja no professional, és una qüestió d'elegància.

M.A: És que físicament no l'han vist, el llibre. Ni això. A mi la millor que m'han fet, després de tres o quatre preguntes sobre el llibre que anaven a les palpentes, evidentment, perquè ni el coneixien ni l'havien vist enlloc, és una que va i diu, ara per acabar, una petita fitxa tècnica del llibre. Vaig pensar, hòstia, a veure què em preguntarà...: número de pàgines.

D.B: Mare de Déu.

M.A: Això és ja... arribar al límit.

F.G: **El món del periodisme, en moltes coses, també està cardat.**

D.B: És una cosa terrible, terrible... És esperpèntic.

J.D: Tu de formació ets periodista?

F.G: Sí.

M.A: Jo també hi he treballat.

D.B: Però he de dir, en favor d'en Francesc, que tu vas fer una ressenya del meu llibre [*contes de propina*] i estava molt ben plantejada, tu com a mínim et vas llegir el llibre.

F.G: **Home, esclar que el vaig llegir. Si no, quin sentit tindria fer-ne una crítica, o una ressenya?**

D.B: Però és que hi ha gent que fa ressenyes i no es llegeix els llibres.

J.D: Suposo que un cop tens el truc deu ser fins i tot fàcil de fer...

F.G: **Segur que sí, si l'exigència lectora no ho qüestiona... Però això no és professional. Em sembla patètic. Com pots no llegir-te un llibre del qual parlaràs? Ni mirar-te'l...?**

M.A: I es va degradant. L'evolució del periodisme és cada vegada pitjor. Fa molts anys en Manuel Vicent escrivia que un periodista és un tio que escriu de nit, borratxo, i la majoria de vegades de coses que no coneix.

Això ens fa riure.

M.A: I era una època que encara el periodisme tenia una certa solvència.

F.G: **Avui dia el funcionament ha canviat molt. I ara amb les xarxes socials...**

M.A: Sí, i a més ara els mitjans de comunicació han acomiadat tots els veterans, per abaratir, i han fotut becaris sense cap experiència de res, no hi ha hagut transferència de coneixements.

J.D: Al *cole* on treballa jo hi ha tres ex periodistes.

F.G: **Fan de professors?**

J.D: Sí, però esclar, ells eren periodistes.

D.B: Oh, però ja tenen vocació de professors? Jo faig de professor perquè tinc vocació, però penso que el que no tingui vocació i hagi d'anar a aguantar això...

M.A: És que els desperfectes que pot causar un tio que no tingui vocació en el món de l'ensenyament són superiors als que pot causar un tio que no tingui vocació en el món del periodisme. Una notícia mal escrita, desinformada... se't pot posar malament el tallat a l'hora d'esmorzar i para de comptar.

Aleshores, la discussió se centra totalment en el món de l'ensenyament. Diguem que no fan servir eufemismes. Parlen del màster del professorat, de les poques hores de pràctica ("de seixanta crèdits, només dotze de pràctiques", es queixa en Bardera) i de la teoria que s'hi ensenya.

D.B: És el que deia **Salvador Espriu** en els seus contes d'Ariadna. Tenia un personatge d'aquests grotescos que era l'**Efrem Pedagóg**, que tenia un caparràs així [obre molt els braços], perquè, esclar, només feia que pensar i s'inflava... devia pensar teories educatives, com aquestes que t'expliquen del *proceso de enseñanza y aprendizaje*. Doncs, imagina't, havent de treballar, tenint una nena en el meu cas, i escrivint, que després encara hakis d'aguantar això. I anar fent *bolos* aquí i allà. Si faig *bolos* és perquè jo hi crec, no per anar a vendre ni... Perquè és que tampoc es ven res. Perquè si parlem de vendes ja ens acabem de

deprimir tots plegats. Jo m'estimo més que el meu llibre se'l llegeixin tres o quatre persones a la biblioteca que no pas que el comprin tres o quatre persones per Sant Jordi i no se'l llegeixi cap. Jo sempre ho he vist així. Potser l'editor no, esclar.

J.D: Jo penso molt en l'editor. És un senyor que ha ficat diners per mi. Lo mínim que puc fer és ficar-hi de la meva part perquè almenys aquells diners no els perdi.

M.A: Jo ja no hi arribo, aquí. Ni així hi arribo. Si ha decidit ficar calés és el seu problema.

D.B: Hi estic d'acord.

J.D: Jo no sóc així.

D.B: En Dausà és molt empàtic.

M.A: Jo com a molt em puc posar al lloc dels meus fills, i perquè els he portat a la terra, però la resta no...

D.B: I de vagades no tens una mica de mala consciència?

M.A: Sí, però ja me la treuen sovint.

Rialla general.

F.G: **El cas és que ens hem desviat una mica del tema...**

M.A: Totalment.

F.G: **Tornem a la literatura. Per què no parlem una mica dels vostres referents, catalans i d'arreu? O de Llibres que us hagin marcat o que us hagin influenciat per escriure les vostres obres.**

J.D: L'Aguirre i jo en devem tenir de semblants. Perquè el teu llibre i els meus (el meu primer en concret)... No m'estranya que en Matthew [Tree] els comparés, perquè tenen molts punts de contacte, amb personatges molt i molt perdedors...

D.B: El **Lazarillo de Tormes** era hispànic, eh, i era un perdedor.

M.A: Segons en Bilbeny era català.

D.B: Ah, sí?

M.A: Es diu Llätzer de Tormos.

D.B: En Bilbeny, vols dir en **Jordi Bilbeny**?

J.D: El d'en **Colom**!

M.A: El d'en Colom, en Sirvent que és en **Cervantes**...

D.B: No la sabia aquesta del Lazarillo de Tormes.

J.D: *Bueno*, total: que jo en català lleigeixo gent actual, companys d'ofici, però el meu *background* més important han estat sobretot autors americans o anglesos.

F.G: Per exemple?

J.D: Una llista molt llarga. D'americans m'agrada molt en **Palahniuk**, tot i que darrerament no ha fet gaire res de bo; **Irvine Welsh**; evidentment **Bukowski**; **Carver** i la majoria dels contistes, i tot el que és el *dirty realism*... I catalans i espanyols, com a referents em costa més. També sóc molt devot de **Houellebecq**. Com a referències, si parlem de referències, diria aquests. Ara, llegir, esclar, n'he llegit molts altres. En general, sempre he sigut molt d'autors anglosaxons. Jo escric en català, però he llegit això, mira, coses de la vida. No és una cosa meditada.

D.B: En el meu cas no només hi ha els referents. Una cosa són els referents i una altra les influències, perquè tu pots tenir un referent i després que t'influeixi un escriptor que no t'agrada tant.

M.A: Males influències.

D.B: Sí. Però pel que fa als referents, no només hi ha els literaris, sinó que sobretot hi ha els filosòfics. Jo vinc de Filosofia, no me n'amago pas, ni molt menys, i esclar, a mi hi ha diversos filòsofs que m'han impactat i m'han obert camins i nous horitzons: **Ortega y Gasset**, **Montaigne**, **Schopenhauer**, l'Hel·lenisme (els estoics, **Sèneca** i **Marc Aureli**), **Nietzsche**, en gran part... *Bueno*, ja te n'he dit uns quants. Deixant apartada la filosofia, si anem a la literatur, jo sí que he begut molt de tradició catalana i castellana. També europea i nord-americana, però catalana sobretot. El Modernisme català especialment: **Víctor Català**, **Raimon Casellas**, **Josep Pous i Pagès**, **Prudenci Bertrana**... També m'agrada molt la literatura castellana dels anys cinquanta: **Cela**, **Delibes**, **Umbral**, un que s'ha oblidat força que és **Luis Romero**, **Ana María Matute**, **Carmen Martín Gaité**... La literatura dels anys cinquanta la trobo molt honesta, directa, molt poc experimental. A mi l'experimentalisme em carrega molt. I literatura catalana, a part del Modernisme,

doncs **Calders, Pedrolo, Monzó...** I europeus et diria **Kafka, Saki, Bontempelli**. Nord-americans, també el *dirty realism*, **Dorothy Parker**, la generació perduda: **Faulkner i Steinbeck** (**Hemingway** no el suportó: el trobo un gran escriptor però no m'agrada).

M.A: A mi, un autor americà que m'agrada molt és **James Ellroy**, de novel·la negra, molt crua i salvatge, però molt ben documentada. També m'agrada el **Truman Capote** de *A sang freda*. De literatura llatinoamericana m'agraden **Bolaño i Cotázar**. I de literatura catalana em quedo amb en **Josep Pla**.

D.B: Ah, jo en Pla també.

J.D: En Pla també, sí.

M.A: També em quedo amb en Trinxeria.

D.B: En **Bosch de la Trinxeria**? No!

M.A: En **Marian Vayreda**.

D.B: En Vayreda, sí.

M.A: M'agrada aquest món decimonònic.

D.B: Però en Bosch de la Trinxeria és molt ideològic.

M.A: Sí, però... Fa olor de resclosit, i m'agrada això.

En Bardera riu.

M.A: I m'agrada molt el llenguatge que agafa de la Garrotxa.

J.D: Lo que més m'ha agradat de la teva novel·la [li diu a en Miquel] és el tractament que fas del llenguatge amb els diàlegs, que ara mateix no ho he vist en cap escriptor català actual. El punt que li dones és molt bo.

D.B: Això és el que destacava en Matthew [Tree], també.

J.D: És molt bo. Per treure's el barret.

M.A: Jo considero que la versemblança d'una novel·la, quan està dialogada, és fonamental.

D.B: I l'Escorpit amb *t!*

M.A: Sí, esclar, la gent diu *escorpit*, aquí. Però tornant a la pregunta, jo llegeixo molt divers i variat, a vegades m'enamoro d'autors molt diferents, per

exemple **Chesterton**, que l'he començat a llegir fa poc i és enginyós, és un tio que escriu molt bé, i a més a més en el que escriu hi ha filosofia.

D.B: Jo crec que peca massa d'enginyós.

M.A: Esclar, tot és un món d'enginyos que et dóna tantes voltes que al final ja no saps on ets. Però és un prodigi a l'hora d'escriure. I com que també està preocupat per la moral, per la religió... això també és interessant. Un altre: Montaigne.

D.B: És que quan llegeixes Montaigne i després llegeixes determinades coses d'ara suposadament imprescindibles, dius, home, per favor.

M.A: Pla ho comentava en un dels seus llibres. Deia que a Montaigne t'hi has d'acostar a una certa edat. Com més granat ets, més el disfrutes.

Comença un apassionat repàs a la vida i miracles de Montagne, que era occità i que tenia com a llengua materna... el llatí. El francès el va aprendre gràcies al servei, que li parlava en aquesta llengua. Finament, en Bardera recupera la teoria que ha exposat abans sobre baixar el llistó. Em fa l'efecte que està més animat que al principi.

D.B: Esclar, tu llegeixes Montaigne o Nietzsche, o grans clàssics de la literatura, fins i tot Milan Kundera, algú que encara és viu: tu llegeixes *La insuportable lleugeresa del ser* o l'últim que ha tret, *La festa de la insignificança*, i agafes alguna cosa de les que es publiquen avui dia, pretesament imprescindible, i és que et cau de les mans. Però què passa aquí? Els ressenyistes no llegeixen o què? Jo crec que no llegeixen. I em preguntava per què es desgasten tant aquests adjectius. Ho fan per mala fe, per voler enganyar el lector, per quedar bé amb l'autor... Per què passa? I vaig arribar a una conclusió: no atribueixis a la mala fe allò que pots atribuir a la ignorància. I com que no llegeixen qualitat, només lo que es fa avui, va baixant el llistó. I després tot els sembla fenomenal, perquè no hi ha punt de comparació on et puguis agafar. I jo crec que és aquest el gran problema.

J.D: Jo penso que hem arribat a un punt que el sol fet de llegir, sobretot amb la competència que hi ha de sèries i altres entreteniments, ja és un bon sedàs. Jo una persona que gasta un temps de la seva vida llegint un llibre, sigui Montaigne o

sigui un autor mediàtic (sense carregar massa les tintes, esclar), ja és un què. Algú que en comptes d'assentar-se a veure una sèrie i fa l'esforç de llegir, trobo que ja és un sedàs.

D.B: Però vols dir que no hi ha sèries que requereixen més esforç mental que determinats llibres?

J.D: Sí, però per mi no és comparable. Per mi. Si tu et poses a mirar una sèrie a la *tele*, en català o en castellà, que no està ni subtitulada ni res...: esforç zero.

M.A: Home, depèn de les sèries. Si veus *True Detective*, t'exigeix esforç.

J.D: Sí, correcte, en aquest aspecte, sí. Però hi ha una gran quantitat de sèries que no són així, que són molt lleugeres. Però en aquests casos és veritat, al marge dels subtítols.

M.A: El talent s'ha desplaçat a les sèries de televisió.

En Bardera i en Dausà assenteixen.

D.B: També hi ha llibres que són tan dolents que requereixen molt d'esforç mental perquè no s'entenen les frases. Com que la sintaxi està mal feta... De vegades paro boig.

J.D: Estic d'acord en això que diu en Miquel, però, que el talent s'ha desplaçat cap a les sèries. Ara, aquí potser no tant, però als Estats Units, que és on es talla el bacallà de veritat, la gent més que escriptor vol ser guionista.

M.A: *Bueno*, Faulkner ja havia fet carrera a Hollywood, també.

J.D: Segueix gravant, això? Sí, no?

F.G: Sí.

D.B: Encara tenim temps, són les set. Tenim vint minuts tranquil·lament [la presentació del llibre és a dos quarts de vuit].

M.A: Estem a cinc minuts de L'Altell.

F.G: **Bé. En tots els vostres darrers llibres –en el d'en Damià d'una manera una mica diferent, però també– hi ha bastant d'humor. En el vostre cas, és un recurs premeditat? Penseu que és important que hi hagi humor en la literatura?**

M.A: Jo, aquest [*Els morts no parlen*] és el tercer llibre que he editat i és el primer d'humor, així que ha estat una excepció dintre del que he anat escrivint.

J.D: I això que ho és molt, d'humortístic.

M.A: Sí, però és una cosa diferent al que havia fet fins ara, perquè no m'agrada repetir-me. A mi, com ha dit en Jordi en algun moment [abans de començar l'entrevista], m'agrada escriure de lo que m'agradaria llegir, i si em repeteixo, m'avorreixo. Quan el meu editor em va demanar la segona part de la novel·la, jo li vaig demanar una mica de temps, una mica d'espai, i potser no sortirà mai la segona part. I l'humor... home, jo de caràcter ja hi tendeixo, i penso que l'humor, en literatura, és bastant complicat fer-ne. És fàcil fer riure a través del gest o de la imatge, però és més complicat en la literatura.

J.D: És més fàcil fer plorar que fer riure.

M.A: Exacte. Però vaja, no és un gènere en el qual m'hagi prodigat.

F.G: Però a l'hora d'escriure, en la teva última novel·la, on sí que hi ha humor...

M.A: Sí, sí, aquí hi ha voluntat de fer pixar de riure el personal.

J.D: Jo, tot i no fer novel·les humorístiques, sempre intento que l'humor sigui un dels pilars. Però és lo que em surt, no és una cosa buscada. Així com tu Miquel has dit que no et repeteixes, jo no sóc massa de meditar lo que faig; faig lo que em surt a cada moment. I vulguis o no, l'humor hi és i hi ha sigut sempre. Inclús en aquesta última novel·la [*Nits de matapobres*], que és diferent de les altres anteriors, l'humor també hi és. Potser no té un paper tan gros com a les altres, però sempre hi és. Jo, fer una novel·la sense humor, segurament no podria. Ara estic treballant amb un esborrany i l'altre dia l'estava rellegant, i vaig pensar, hosti, massa *sèrio*, no pot ser. I ara estic reescrivint-lo per fotre-hi quatre pinzellades una mica divertides. Com en Miquel, també parlo d'ambients molt sòrdids, i si no hi fots una mica de gràcia és molt depriment. El cas d'en Damià és una mica diferent.

M.A: També fa molt de riure.

D.B: Hi ha gent que hi pateix, amb els meus llibres.

F.G: Té les dues coses.

J.D: Sí. És un humor molt negre.

D.B: Però hi ha gent que no riu, que s'ho pren malament i tot.

M.A: esclar, hi ha mala llet... Allò de l'ordre dels factors, que altera el producte. Però fa riure.

D.B: Jo, això de l'humor, a veure, suposo que és difícil fer humor en literatura, per això no ho fa gaire ningú, perquè la franja que separa fer riure de fer el pena, de fer el ridícul, és molt fina.

En Miquel Aguirre s'aixeca d'improvís.

M.A: La zona blava, mecàgom Déu. Ara vinc.

Se'n va cap a la porta.

D.B: Tardaràs gaire?

M.A: No, vaig a mirar que no m'hagin posat la multa.

J.D: Jo he aparcat una mica lluny per això.

D.B: Què fem, continuem o parem?

M.A: Continueu, continueu.

L'Aguirre surt. En Bardera continua.

D.B: Doncs deia això, que la barrera que separa ser sublim amb l'humor, de fer molta gràcia o de fer el ridícul, és molt fina. No hi ha mitges tintes: o fas riure o fots el pena.

J.D: Sí.

D.B: Has de tenir els mecanismes molt ben calculats. Si vas a fer plorar, potser no faràs plorar, però com a mínim no faràs el pena. També el pots fer, esclar, però vull dir que no és tan arriscat. Suposo que és per això que no hi ha tanta gent que fa humor. Això d'una banda. I després, en el meu cas (no sé els altres), jo sóc un tio molt seriós, però és que a mi els que em fan riure són els seriosos. Per què em surt una cosa que fa gràcia? Perquè sóc un tio seriós i veig lo que passa al món i com a mecanisme de defensa per no suïcidar-me jo és que me n'he de riure. Perquè és que, si no, és insofrible. Per tant, hem de fer *algo* que faci gràcia. Tu poses la *tele*, i si te la mires amb els mateixos ulls amb què estan escrits els meus contes, cada dia et cardes un fart de riure, per no plorar. M'explico, no? A cada notícia hi trobes la part grotesca. Vas pel carrer i hi trobes la part grotesca. A tot arreu la trobes. És irremeiable. I em surt així. És com una manera de salvar-se: l'humor com a salvació. No com a passatemp: com a salvació. Com una

categoria fins i tot ontològica, com a salvació de l'ésser, que només se salva si riure, en el sentit profund del terme. Com riure't del teu propi apocalipsi. Si no, què cony vols fotre?

J.D: L'Houellebecq diu: "Riure per no suïcidar-se".

D.B: Sí, *algo* així. És que hi ha gent que no té sentit de l'humor.

J.D: Hi ha un conte de Bukowski, molt divertit, que explica que es volia suïcidar, que tenia crisis fortes, i va anar a comprar una corda per penjar-se, en una drogueria. El tio estava fet pols, portava bevent una setmana, estava destrossat, havia pres alguna droga, l'havia deixat una dona... i va anar a una drogueria. I la drogueria estava tancada, estaven obrint. Per fer temps, va anar a un quiosc del costat, i allà hi havia una revista que seria l'equivalent al *¡Qué me dices!* o a l'*Hola*, o al *Lecturas*, o alguna d'aquestes del cor, i deia: *el primo de*, i vindria a ser la Belén Esteban d'avui dia, per entendre'ns, *murió porque le cayó encima una maceta*. I el tio va veure, va llegir allò, i es va fotre a riure. Amb tot lo que està passant al món (si no hi havia la Guerra del Vietnam, s'havia acabat), aquest diari ha decidit posar a la primer pàgina que el cosí de la senyora aquesta li ha caigut un test al cap i s'ha mort. I es va posar a riure tot sol, i en comptes d'anar a comprar la corda va anar a comprar una ampolla de whisky i va tornar cap a casa. És lo que diu en Damià, l'humor com a salvació.

D.B: Com a salvació i com a manera d'obrir-se al món. En llenguatge filosòfic, com deia Heidegger, la nostra manera d'obrir-nos al món ha de ser humorística, en el millor sentit de la paraula, de saber-hi veure, a part de riure de les coses, perquè, si no, tot és massa seriós. És una llàstima que hi hagi molta gent que tingui l'humor com una cosa de segona categoria, sobretot perquè els catalanets som gent acomplexada. I com que som acomplexats ens sembla que l'humor és una cosa de segona, que no és cosa seriosa. La mentalitat del catalanet és aquesta: tot allò que fa gràcia no és seriós. I al contrari: riure és una cosa molt seriosa.

J.D: Jo pagaria molts diners per riure. Quan arribes a casa i ha sigut un dia de merda i t'ofereixen una cosa que et fa oblidar el dia...

D.B: I potser no tant oblidar el dia, sinó que te'l fa mirar des d'una altra perspectiva.

Aleshores intervé un amic d'en Miquel Aguirre, que ha estat assegut amb nosaltres a la taula escoltant la conversa. També és d'aquests que flirtegen amb la literatura. I és de Banyoles, com l'Aguirre. Es diu **Josep Pagès** i fa poc que ha tret la seva primera novel·la, *Escrits descreguts*.

Josep Pagès: Perdoneu, és que no puc deixar de dir-vos una cosa. Us agrada **Monty Python**?

D.B: No és pas que m'entusiasmi, però sí.

J.D: Sí, l'havia mirat molt, abans. Jo sóc molt anglòfil.

J.P: Doncs us recomano l'últim espectacle, un musical que val molt la pena.

J.D: Jo els havia seguit molt, sí.

D.B: En tenen de bones.

J.P: A en Miquel també li agraden els Monty Python, però com que no hi és ja parlo per ell.

Riem, mentre en Miquel, justament, torna cap al bar. El veiem per la finestra.

D.B: Mira'l, ja és aquí.

F.G: I *Family Guy*?

J.D: A mi m'agrada molt, també. Són molt animalots.

D.B: Sí, sí, també. Ara que dius això, en el meu primer llibre de contes [*contes per llegir-los d'amagat*] una de les influències que reconec és *Family Guy*.

L'Aguirre s'asseu.

J.D: Has llepat o què?

M.A: Una hora gratis a l'Ajuntament. I en aquest carrer no perdonen.

D.B: Te l'han cardada?

M.A: No, no. Una Santa llet de Maria Santíssima.

Riallada general.

D.B: *Bueno*, estàvem amb l'humor, no? Què més vols? Hauries d'haver deixat un paper: he anat a fer una entrevista, en qualitat de ciutadà.

M.A: Sí. Sóc l'autor local.

D.B: Ah, sí, aquesta etiqueta està molt de moda, també. Autor local: local, complement del nom d'autor.

M.A: Diuen: els autors locals, per Sant Jordi, han triomfat a casa seva.

D.B: Han arrasat, han arrasat a casa seva, eh? L'han comprat la dona, la filla...

F.G: **Sobre això que diu dels autors locals... Vosaltres certament parleu del vostre entorn: pobles o ciutats petites, món rural o agrourbà; reflectiu realitats molt genuïnes, sobretot amb el llenguatge, però també amb la gastronomia, la geografia, el paisatge... Ho féu amb esperit reivindicatiu o és el que us ha sortir escriure?**

M.A: Jo crec, primer de tot, que cadascú escriu de lo que li passa pels collons.

D.B: Que és com ha de ser.

M.A: Esclar. Però sí, en definitiva, si escrius de lo que coneixes i de lo que tens apamat, doncs està més bé. En el meu cas, a la novel·la surt l'hort que menava el meu pare, la casa on vivíem; per mi és molt còmode, ja no he pas d'imaginar res: són els terrenys que conec. I si escrius del que has après, del que coneixes, el que fas és més veritat.

J.D: Sempre.

M.A: I també és un posicionament cap enfora que està bé, que algú ho ha de fer: algú ha de parlar dels teus veïns, dels teus companys de feina, dels teus pares i de la teva família. Si no ho fas tu, qui ho farà? No existiran. Tota la gent del carrer de la Formiga, de les Cases Barates de Banyoles, dels hostals, la gent autèntica d'aquí, de La Brasa o de Can Garriga, ha de necessitar algun cronista. Aquest sóc jo. Jo no m'he de posar a escriure sobre Nova York si no hi he estat mai.

D.B: Això, en el meu cas no és reivindicatiu, perquè trobo que la literatura no és reivindicativa, o trobo que quan ho és perd potència literària... per ser una altra cosa. Potser guanya potència pamfletària, però perd potència literària, i a mi això no m'interessa. Si escric sobre el que escric és com ha dit en Miquel, perquè tots tenim unes coordenades socioculturals i, si vols ser una mica honest amb tu mateix, has de parlar d'allò que saps. Hi ha molta gent que se'n va a viure a Barcelona amb vint anys i comencen a escriure sobre Barcelona com si hi

haguessin viscut tota la vida. Això es nota impostat, després. Senzillament, és una mica d'honestedat amb lo que has viscut.

J.D: Jo he tingut la desgràcia de llegir escriptors que parlen de temes que veus que no coneixen de res, i es nota molt. Quan parles d'ambients i de llocs que no coneixes es veu d'una hora lluny.

F.G: **O potser no. Potser n'hi ha que ho fan i no es nota.**

J.D: Fantàstic, millor per ells. Alguns temes concrets, si tu els coneixes i l'escriptor no, tu ho veus. A no ser que siguin gent molt bona, *cuidado*, això és veritat. Però jo personalment he llegit coses de gent que no dominaven el que escrivien i vaig decidir que jo parlaria de temes i llocs que conec. A vegades hi ha escriptors que han parlat de temes, perquè estaven de moda en aquell moment, i no els coneixien, i es notava.

M.A: Fins i tot hi ha escriptors que suplanten, és a dir, que usurpen el paper d'un altre. Per exemple, dels historiadors. Volen fer novel·la històrica i no traslladen uns personatges a una determinada acció en el passat, sinó que volen interpretar i volen explicar-nos el passat. I això ja és lo últim. Ho dic, primer, perquè jo sóc llicenciat en Història, i per decència em vaig retirar de l'exercici d'historiador perquè no em veia prou capaç com per fer bons llibres d'història. I quan veig que hi ha alguns autors que volen suplantar la historiografia, i des de la novel·la, aleshores ja em sembla una cosa...

F.G: **Algun nom que tinguis en ment?**

M.A: Ui, n'està ple. No cal pas ni assenyalar-los...

J.D: Digue'ls *off the record*.

M.A: Tots els teniu al cap, no cal.

J.D: Un amic meu, a l'època que van començar a sortir aquest tipus de llibres, una editorial li va dir, *a saco*, ei, volem una novel·la sobre la catedral de Girona, sobre la seva construcció, i volem que passi tal cosa. I et pagarem tant i tal i qual. Tot planejat. I el meu amic va ser sincer, va dir que no tenia coneixements històrics i que no es veia capacitat per fer-ho. Això que el tracte era molt sucós... Però ell deia, per exemple: jo no sé si a l'Edat Mitjana hi havia forquilles. La cosa més insignificant del món.

M.A: Sí, sí.

J.D: I això, doncs vés tirant...

M.A: A vegades no es tracta que el llibre estigui més mal o més ben documentat, es tracta de la posició que l'autor adopta, d'intentar explicar la història des de lo que ha fet. I dius, home, per mi és una camisa d'onze vares que t'has ficat i no et pertoca.

D.B: A part que no han reflexionat prou sobre els seus prejudicis històrics i culturals com per interpretar-ho. En aquestes novel·les es veuen més els prejudicis de qui ho escriu que no pas de què van realment.

M.A: De l'home modern situat en una època de mentida.

D.B: Llavors, esclar, hi ha gent que diu: quan llegeixes aquest autor, et trasllada perfectament al segle XV. I tu dius, no, perdona, lo que t'ha traslladat són els seus prejudicis, que són els mateixos que els teus. I són tot clixés.

M.A: *Bueno*, i és que si intenten traslladar-nos al Neolític la cosa és encara més ridícula. El Neolític, la gent el pot conèixer per quatre estris, i ja pot fer una interpretació de la seva vida.

D.B: Han vist alguns documentals...

M.A: Què saben de les dèries i les pors d'aquella gent i de la manera com veien el món?

D.B: Són les pors d'ara, que es pensen que ells també les tenien.

M.A: És *Los Picapiedra*, en definitiva.

Després, la conversa es desvia cap a temes diversos, que van de la sida fins al gihadisme passant pel càncer. Al final, en Bardera hi posa el colofó.

D.B: Vosaltres teniu alguna confiança en la humanitat?

Tornem a riure tots.

D.B: No hi ha res a rascar.

M.A: Jo penso que és precisament la falta de confiança lo que fa atractiva la humanitat.

D.B: Sí, és que és això. N'hi ha que em diuen: la gent és súper imbècil. Doncs que n'hi hagi, home, així tenim *algo* per escriure. N'hi ha d'haver.

M.A: En un món on ningú robés, ningú...

D.B: Poc que podríem riure!

M.A: Lo bo és que hi hagi societats una mica malaltes.

J.D: Una mica, sí.

M.A: Que generin desconfiança. Que tinguis una petita tribu perquè et doni seguretat, però que la resta sigui...

D.B: Una jungla.

J.D: No sé a Corea del Nord si hi ha gaires escriptors. Seria interessant de saber.

D.B: És una societat molt segura. Estan segurs.

J.D: Oh, per això t'ho dic.

M.A: Segur que hi ha algun sonat, com en Mosca [en Mosca és el protagonista de *Viladelsac*, un nen que escriu amagat al llit sota la manta, amb una llanterna], que deu escriure alguna cosa.

L'última riallada.

J.D: Tu! És hora, ja.

D.B: Ho matem aquí o què?

Ho matem. I anem a la presentació d'en Damià. Tal com ell ha dit, serà divertida. Quan acabi de transcriure tot això, tornaré a pensar en les idees centrals del debat: el món (de la literatura) està fotut; el del periodisme i el de l'educació, també; s'ha de llegir més Montaigne; i –en fi–, davant de tot aquest panorama, s'ha de riure una mica... per no suïcidat-se. Ho diuen escriptors admirats com Bukowski i Houellebecq. I talents gironins amb el flagell a punt: incisius, afables, sarcàstics, amb aquell toc xovinista que sublima el seu discurs. El que més m'agrada és que parlen sense embuts: *clar i casolà*, com diria l'Alicia Sánchez-Camacho.